

azok mindenkor kedves olvasmányul szolgálnak; országgyűlési és megyei beszédei pedig nevét örökre halhatatlanítják.«

Az emlékbeszédet felette Eötvös József tartotta a VIII. közülésen, 1839 nov. 24-én, egy évvel halála után. Arczképét, melyet Einsle után Barabás rajzolt, aczélba Mählknecht metszett, az Akadémia az Évkönyvek IV. kötetében bocsátotta közre s ugyanitt rövid nekrológot is találunk.

—————
VISZOTA GYULA.

KÉT KÖLTEMÉNY AZ 1764-IKI DIAETÁRÓL.

I.

Magyar-Országnak mostani bóldogtalan sorsát 's nyomorúltt állapotját előadó, és igazán ki-tzimerező

Á L O M.

Po'sonyban, 1764.

I.

Tegnap szemeimre Álom ereszkedett,
Álmomban előmben Látás kerekedett,
Mellyben egy ősz Ember mellém heveredett,
'S illy beszélgetésben én velem eredett.

2.

A' mint Po'sony-Vára' helye helyeztetik,
A' kékellő Duna mellé terjesztetik,
Ki-tsapása közzé Sziget rekesztetik,
Egy jajgató Személy abban szemléltetik.

3.

Reszkető kezeit kótsolja fejére,
Szemeit emeli az Eg' közepére,
Nézz ortzáján folyó keserves könyvére,
'S hallgass száján jajjal zengő beszédére.

4.

Nézd-meg Személyétis, vi'sgáld-meg, kitsoda?
Függeszd szemeidet valósággal oda,
Lásd férjfi vagy leány? találd-ki mitsoda?
'S kérdd-meg, illy bánatja miért szaporoda?

5.

Halld-meg valójában minden panaszszait,
Fogd 's fontold gondossan jajgató szavait,
Vedd szívedre gyászos 's keserves jajjait,
Nézd szívét epesztő terhes fájdalmait.

6.

Jaj! Magyar, mint látom, ül egy fa' enyhében,
Dobogó szíve vér, 's alig fér mellyében;
De tsüggő hajait tépi keservében:
Leány, úgy szemlélem gyász öltözetében.

7.

Vérben keveredett szegénynek ruhája,
Ki-dagadt a' szeme, bé-esett ortzája,
Piros ajakinak el-hervadt rósája,
Erőtlenségében alig mozog szája.

8.

Nem tsak látom, de már szavait is hallom,
Szörnyű sírásait magam is átallom ;
Illy keservét soha nem láttam meg-vallom,
Tovább mégyek, nézem, mit szül e' siralom ?

9.

A' mint lábom arra gyorsabban szalada,
A' jajgató szóhoz közelebb halada,
A' bús Leány újabb jaj-szóra fakada,
'S szaván lábom 's fülem ottan meg-akada.

10.

Ah! úgymond, Szűzeknek Bírája 's Istene,
Keserves gyászom közt Segided kellene,
Ne légy kérésemnek, óh Felség ! ellene,
Ne légy Szolgálóddhoz, kérlek üldözője.

11.

Szívből keresőknek édes segedelme !
Hozzád folyamodom : légy fejem' védelme !
Hassa-meg Szívedet szívemnek kérelme,
Könyörülj : mert bennem bánatos az elme.

12.

Szűzességem', tudod, Néked fel-szenteltem,
Abban Felségedet nagy híven tiszteltem,
Egedre kezemet víg szível emeltem,
Kedvem' szűz-létemben másban nem is leltem.

13.

De óh szerentsétlen el-érkezett óra !
Fordítá víg napom fergeteges hóra,
Sírásommal vezet gyászos koporsóra,
Vígasságom gyászra jút, 's kedvem vég-szóra.

14.

Egy Német, a' kitől Lelkem iszonyodott,
Sőt még látásán is szívem háborodott,
Szűzességem után addig ólálkodott,
Míg'nem szűz testemmel rúttól motskoskodott.

15.

Le-nyomta nagy tisztán fel-nevelt testemet,
El-erőtleníté érzékenységemet,
El-vette leg-féltőbb hív szűzességemet,
Igy paráznita-meg erővel engemet.

16.

Eletemet többé mellyért nem kívánom,
El-epedett szível szűzességem szánom,
Vég órámot hozd-el ISTENem ! nem bánom,
Akár kijé légyen világi Didánom.

17.

Kelj-ki szolgálóért, éltem Teremtője,
Légy fertőztetőmnek kemény üldözője,
A' ki életemnek illy keserítője,
Légy annak, óh Felső! igaz büntetője.

18.

Illy szavát végezvén új jajra fakada,
Szemének zápora folyt, 's meg-sem apada,
A' véres veríték képéről szakada,
Hogy magát meg-ölje, egy pallost ragada.

19.

Mellyet midőn látnék, én is meg-ijedtem,
'S álmomból, mellybe így, belé keveredtem,
Nagyon meg-rémülvén, ottan fel-ébredtem,
Mít jelentsen Álom, azon vélekedtem.

20.

A' mint gondolkodás engem' tántoríta,
Elmélkedésem közt új álom boríta,
Első tekintettel nóha háboríta;
De minden gondomtól osztán szabadíta.

21.

Elébbi Álomnak mert értelmét adta,
Aztat pontról pontra elől-mondogatta,
Minden zikkelyeit úgy fel-rázogatta,
Hogy a' mit láttam vólt, arra szabogatta.

22.

A' Leányon, úgymond, értsd *Magyarországot*,
Annak Szűzességén, a' szép *Szabadságot*,
Erőszak-tételen *Németes Újságot*,
Értsd hulló könyvein a' köz *parasztságot*.

23.

Értsd a' gyászruháján a' *Haza' terheit*,
Testéből folytt vérén *Ország keserveit*,
Nézd meg-fertőztetett középteteimet,
Úgy sebesítik meg *Hazánk' Törvényeit*.

24.

Az ISTEN, a' kinek kesereg szívében,
Sőt jajjal szólít-meg terhes keservében,
Jelenti a' *Királyt* nagy Ditsőségében,
A' ki könnyitheti a' *Hazát* terhében.

25.

Még pallost is láttál annak jobb kezében,
Mellyet verni akart a' maga' mellyében;
Ennek e'-ként viszlek téged értelmében,
Félő, hogy *villongás lesz Hazánk' népében*.

26.

Hogy te fel-rezzentél, mások is félhetnek,
Kik, mint te, születést Magyaroktól vettek;
Mert azok többször is már úgy tselekedtek,
Hogy szenyvedés után kardra kerekedtek.

27.

Azt szokták mondani: Essős idő Álom;
De ezt ha vizsgálom, igaznak találok,
Azért már az álom' én nem contemnáló,
Más lássa, mit ítél; azt sem disputálok.

Vége.

II.

Újság, ugyan Posonyban, a' Diaetáról, 1764.

I.

Meg-sárgítá Ceres zöldellő búzáját,
Le-vágta, 's nyomtatta sok már kalangyáját,
Pomona el-tette gyümölsét 's almáját,
Sok paraszt tzi-frázza véle gerendáját.

2.

Sétál már Bacchus is a' szőlő-hegyére,
Talál ottan ottan értt kövér fürtere,
Hordaival készül bizvást szüretjére,
Mivel Nap' melege fordúlt hidegére.

3.

Diánának el-jött őszi vadászatja,
A' meleg már ebit nem irányozhatja,
Vadat hegyen, völgyön egyaránt hajtja,
Mivel Septembernek van híves harmatja.

4.

Flora már el-rakta pintzébe virágát,
Mert hideg lankasztja annak gyenge ágát,
Elmésen boltozza sok féltő jószágát,
Hogy el ne veszesse kedves majorságát.

5.

A' Dryadesek-is hadják az erdőket,
Víg Najadesek is a' híves kút-főket,
Keresni indultak lágy-meleg ferdőket,
Hogy télben győzhessék a' híves szellőket.

6.

Sárgúl az erdőnek zöldes öltözete
A' szél sok levelet már rólok le-vete,
A' híves árnyéknak nints tovább kelete,
Zöldül fakóra vált a' föld környülete.

7.

Hanyatlik a' nap is nyári futásárúl,
Ki-tért már a' hold is ő rövid útjáról,
Csillag fényesebbnek tetszik sugárárúl,
Mind ezek tanítanak nyárnak el-folytáról.

8.

Szöll az őszi féreg szokott nótájával,
A' gólya ki-készült egész táborával,
Egy madár sem jádzik tovább már társával,
Mert itt hágy bennünket nyári quartélyával.

9.

Holott még a' múlt tél tsak alig csordúla,
 Martius havának kevés napja múla,
 Hogy a' parantsolat országa indúla,
 Melybül Diaeta lesz, nép olly szót tanúla,

10.

Fel-jött Juniusban az Országnak népe,
 A' Haza Házába fejéknént bé-lépe,
 Sok Magyar jött, sokban jött Magyarnak képe,
 Sokbul a' nemesség jó humort ki-tépe.

11.

Ámbár tündöklő nap jár maga dolgában,
 Törvényt, regulát tart minden folyásában,
 Napnak egy napot ad minden nap sorában ;
 De az ország népe rest, túnya munkában.

12.

A' nap senkit nem vár maga futásával,
 Senkit soha nem tsal tsak egy órájával,
 Elni kellene hát mutató javával,
 Ki meszsze idővel él, nem bír magával.

13.

Három hónapja már, hogy együvé gyültünk,
 Harmadikra fordul, széket alig ültünk,
 Akkor sem munkában, lármában hevültünk ;
 Eddig mihez kezdjünk, tsak arra készültünk.

14.

Latba vettük immár az Ország terheit,
 Fel-róttuk, mint tudtuk annak kérelmeit,
 Azoknak kívánnjuk venni értelmeit,
 Kik magok nevelik Hazánk sérelmeit.

15.

A' mit mi fel-tettünk azok kifelejtik,
 A' mi ellenek van, közzülők ki-ejtik,
 A' mi őket nyomja azokat el-rejtik,
 Püspökök, Fő-papok illyek vagytok ám tik.

16.

Magunk vagyunk oka a' mi sérelmünknek,
 Sok erőszakos úr bírása szívünknek,
 Ercjét nem merjük adni értelmünknek,
 Ők szaporítói keserőségünknek.

17.

Vak a' Magyaroknak engedelmessége,
 Ezen részen sok kárt okoz embersége,
 Betsbe van előttünk fő Tábla tisztsége,
 A' mit a' szóll: Sanctum, azonnal van vége.

18.

Holott ők az Hazát jól sem nem esmerik,
 Sem azt, a' mi igaz szóllani nem merik,
 És noha a' Laurust magoknak meg-nyerik ;
 De köz népünk értek a' sajtót tekerik,

19.

A' Propositiot elmésen fel-vettük,
 Hogy azt secundáallyuk, elménk vesztegettük,
 Minden utat 's modot jól fel keresgettük,
 'S végre értelmünket erántok ki-tettük.

20.

Szükségeit tudjuk kegyes királyunknak,
 Javát-is akarnánk inkább mint magunknak,
 De nem titkolhatjuk sérelmét sorsunknak ;
 Hidje igaz voltát minden jó szavunknak.

21.

Úgy nyomja a' teher el-fogyott népünket,
 Hogy gondolása-is sebheti szívünket,
 Hogy terheljük tehát miis a' Lelkünket,
 Ha nem vetjük rájok irgalmas kezünket.

22.

Bizony alig piheg bennünk egy kis pára,
 Triplán van a' quantum vetve jószágára,
 Hát ha még dolgozunk szaporodására,
 Elpusztúl az Ország bizony nem sokára.

23.

Lelkével sem szabad azzal is adós már,
 Napot más nap után félelem között vár,
 Mert éri minden nap ártatlant több több kár,
 Az Executio olly rajta mint tatár.

24.

Egész falu restal sokszor egy garassal,
 A' Birót rettentik páltzázással 's vassal,
 Tömlöztre-is hányják próbályák sok móddal,
 De még sem fizethet bár ki feszítsd hassal.

25.

Sokat ha kérdenél hány forintot fizet ?
 Fellyebb ötször, hatszor, vagy hétszer is tizet
 Ki száraz profontot eszik, 's iszik vizet,
 Ki hát többet illyre, melly Lélekkal vethet.

26.

Sokszor egy forintért Lelkét is ki-adná,
 Csak nagy portioját riktig be-adhatná,
 Szörnyű executort el-távoztathatná,
 Hogy azzal-is kárát ne szaporítaná.

27.

Sok nem is esméri a' pénznek formáját,
 Hetekig nem látnád tsak egy krajtzárkáját,
 Még-is hogy ha kérded neki az adóját,
 Hallani el-únod forintok summáját.

28.

Soknak hogy ha vagyon egy hitván tehene,
 Mellyet hét gyermekre adott jó Istene,
 Annak borját mingyárt, hogy ha meg-ellene,
 Súlyos portioért el-adni kellene.

29.

Meg-döglik a' borju, vagy megvet, a' lészen,
Portioért el-adja a' tehenet szegény,
A' gyermeke koldul, hol más tartja, hol én,
Szüléje kéreget, mert mind szegény mind vén.

30.

Egy helység vagy falu nints egész hazában,
A' hol ez nem volna tellyes sulyos számban,
Kérlek hát mit gondol az ilyen magában?
A' ki mer vállalni több terhet nyakában.

31.

Inkább, bizony inkább azon törekedjünk,
Hogy sulyos terhébül, mit lehet le szedjünk;
Illő szegényeken, hogy el-keseredjünk,
'S mig nem segíthetjük, el se is széledjünk.

32.

Szívedre azt illett venned hitván csiba,
Ki Ország Házában vagy tsupán galiba,
Nem hibás vagy disznó, vagy egészen hiba,
Gágogsz haszontalan mint sibongó liba.

33.

Tsak nyerhess keresztet, válalsz te keresztet,
Kár, hogy a' gyors fatum eddig el nem vesztett,
'S portio adásra téged nem rekesztett,
Mert az ambitio már-is meg-epesztett.

34.

Változik Nógrád-is, meg-némult a' szája,
Feledékenységbe ment nála hazája,
De változott talám mind szíve mind mája,
Vagy talám tsak alszik, szóllok hát hozzája.

35.

Eszet és értelmet adott Isten néked,
Ülhetsz ott a' hol más te mindenkor széket,
Külömböztetheted a' zöldtül a' kéket,
Kerüld hát a' jégen a' fel-nyitott léket.

36.

Nem lehet Bodrogot ezzel ébreszteni,
Szokta reménységét álnokságban vetni,
Utolsó romlásra hazáját vezetni,
Mint sem Királyának szándékát meg-szegni.

37.

Posony, Nyitra, Bihar magát jól viseli,
Argumentomoknak a' nagyait leli,
Hegyi fetsegessel a' hazát terheli,
Sági a' keresztért magát fel-szenteli.

38.

Pest a' mit szöll, jót szöll, Szabolts secundálja,
Komárom más eszt nézi és tsudálja,
Bereg-is szöllana, módját nem találja,
Ugotsa coronat, nem mozdul a' szája.

39.

Szathmár szállott egyet, az-is talpra esett,
Fejér, Csanád, Somogy mozdithat keveset,
Sáros, Maramaros akar egyeneset,
Huc et illuc Szepes, Zemplén eleget tett.

40.

Győr, Gömör, és Szala két felé sántikál,
Mosony, Arad, Csongrád a' Hazátúl el-vál,
Bars, Báts, Soprony, Túrocz soha talpra nem áll,
Vas, Liptó, Trenchin, Hont jó reményel táplál.

41.

Póssega, Verőtze tsendesen fülelnek,
Disputatiotul soha nem hevülnek,
Syrmium és Békés szóba nem merülnek,
Mert foglalt székekben szunnyadozva ülnek.

42.

Tólna és Baranya sajtollyák az adót,
Esztergom és Borsod mondanak hasonlót,
Veszprem sem irtózik, mutat utat s módot,
Noha elébb sokszor ellenkezőt szállott.

43.

Zólyom nints terhére szegény parasztságnak,
Torna ellene mond minden adománynak,
Ung sem igen tölti 'sebjét Királynának,
Árva szomorkodik nints száma árjának.

44.

A' királyi Város küszködik magával,
Meg nem botránkoztat mást soha szavával,
Mindenik egyet ért a' több szomszédjával,
Nézi mit beszéll más fel-tátott szájával.

45.

Mint vitéz Achilles ki-vont fegyverével
Olly *Baranyi Gábor* éles beszédjével,
Szava talpra esik, fontot nyom terhével,
Sok conceptust el-ront okos értelmével.

46.

Mint meg-vénhedett sas ki-nyitott szájával,
Repdes, 's meszszére lát gyors vígyázásával,
Keresi hol óltja éhségét prédával,
Fészkére úgy tér meg keresett hasznával.

47.

Baranyi Gábor is magát úgy viseli,
Mindeniknek szavát okosan füleli,
Mivel Hazájáért magát fel-szenteli,
Oda vág, a' midőn helyes okát leli.

48.

Menydörgést vélsz lenni az Ország házában,
A' mikor meg-zendül harsogó szavában,
Vélnéd minden vére foly az ortzájában,
Baranyi Gábor hát Magyar a Hazában.

49.

Igen tiszta biszta (?) méz van beszédedben
Tiszta, tökéletes, vagy tiszta szívedben,
Valóban haza-fi tellyes életedben,
Álgyon meg az Isten minden tetzésedben.

50.

Tiszta 's bóldog méhnek tiszta maradéka,
Kit meg nem változtat a' világ játéka,
A' Hazának kintse vagy féltő portéka,
Tellyen, mondja minden, Tisztának szándéka.

51.

Az édes Hazának egy kedves magzatja,
Néked hív szívedet Isten igazgatja,
Ki igazat akar szóllani, mondhatja,
Hogy vagy az Hazának mind fia, mind attya.

52.

A' Haza szül téged, te ismét azt szüled,
Haszontalan köztünk a' széket nem üled,
Ha mi ártalmast látsz, okosan kerülöd,
Nem tsal meg egy könnyen elődbe vetett köd.

Jegyzet. Ezt a két alkalmi költeményt a sárospataki főiskolai könyvtári kéziratár 1338. sz. a. őrzött, 1764-ből való, 7 levélből álló, 8r. alakú kéziratáról másoltam le. Sem szerzője, sem leírója nincs megnevezve. Mivel azonban az első költeménynek és a második két első versszakának írása és tintája teljesen megegyezik kéziratárunk 301. és 420. számú köteteinek írásával és tintájával: kétségtelen, hogy e versek leírója *Tóth-Pápai Mihály* ref. lelkész, a ki 1748—1755-ig Tarczalon, 1755—1758-ig Hotykán, 1758—1764-ig Cserépfaluban, 1764—1771-ig pedig Diósgyőrben működött s alchymiával is foglalkozott. (Két ilyen tárgyú keziratot a sárospataki könyvtár őrzi.) E verseket hazafias tendenciájuk s egy pár szép részletük teszik méltókká a kiadásra.

HARSÁNYI ISTVÁN.

DÖBRENTEI PAPIROSSZELETEI.

Döbrentei Gábor napi jegyzeteket, anekdotákat stb. szokott papirosszeletekre irogatni. E papirossokat fia, Lajos, beköttette s gróf Gyulay Lajosnak ajándékozta, a kinek hagyatékából Kuun Géza útján az Erdélyi Múzeumba kerültek. E följegyzések — pillanatnyi elmeszülemények — természetesen nagyon subjectiv természetűek és mindennel, csak elfogulatlansággal nem dicsekedhetnek. Azonban kortörténeti érdekük van s az alábbiak, melyek az Akadémiára vonatkoznak, a Magyar Tud. Akadémia történetéhez is nem érdektelen adalékok.

I. Az Akadémiáról.

(*A' m. t. társaság nagygyűlésében. Sept. 5-d. 1840.*) Levelezőtagok választása előtt kérdezi az elnök. Hányat kíván tehát a' tek. Társaság választani ez uttal?

Többen kiáltanak: Nyolczat.